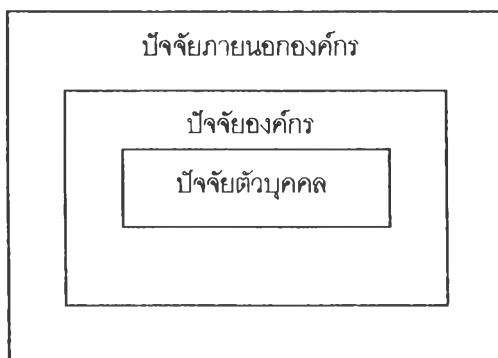

บทที่ 5

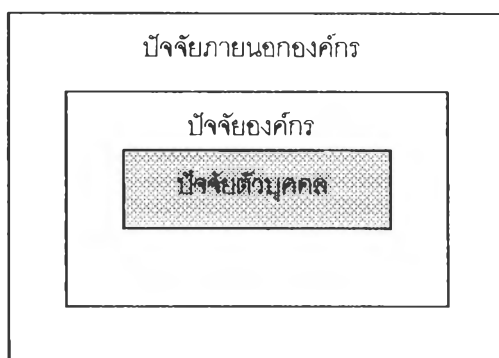
ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

ในบทนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวการวิเคราะห์หอนักผู้ผลิตสื่อมวลชนเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับระดับการวิเคราะห์หอนักผู้ผลิตของ Dimmick&Coit ที่แบ่งระดับการวิเคราะห์ออกเป็นห้าระดับคือ ระดับตัวบุคคล ระดับองค์กร ระดับประเภสื่อ ระดับสังคมและระดับนานาชาติ เป็นสามระดับ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งระดับของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมเป็นระดับตัวบุคคล ระดับองค์กร และระดับภายนอกองค์กร ซึ่งแสดงเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 ภาพแสดงระดับการวิเคราะห์เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

นักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

ข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นข่าวที่มีขอบเขตของข่าวกว้างขวาง ประเด็นทางสิ่งแวดล้อมมีตั้งแต่เชิงลบ เช่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อากาศ ภาวะความขาดแคลนอาหาร พลังงาน ภัยธรรมชาติต่างๆ การสูญพันธุ์ของสัตว์ชนิดต่างๆ ปัญหามลพิษ โรคภัยที่เกิดจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ความขัดแย้งและปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ฯลฯ และประเด็นสิ่งแวดล้อมเชิงบวก เช่น โครงการรณรงค์ให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปลูกป่าทดแทนเกษตรทางเลือก ฯลฯ อย่างไรก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องของสิ่งแวดล้อมมีพื้นฐานมาจากวิทยาศาสตร์ และข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นข่าวที่มีเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งในหลายกรณีพบว่า เป็นข่าวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ซึ่งมีความซับซ้อนและห่างไกลจากชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ทำให้เกิดปัญหว่านักข่าวสายสิ่งแวดล้อมจะถ่ายทอดเรื่องราวทางสิ่งแวดล้อมให้ออกมาเป็นภาษาที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้อย่างไร

ประเด็นถกเถียงที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เพราะก่อนที่นักข่าวจะถ่ายทอดเรื่องราวทางสิ่งแวดล้อมให้ออกมาเป็นภาษาที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้นั้นนักข่าวต้องเข้าใจเรื่องราวนั้นอย่างกระจ่างชัดเสียก่อน นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมจำเป็นจะต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีโดยตรงหรือไม่

Friedman และ Nelkin (อ้างในวิลสันนี้ พิพิธกุล, 2538: 34-35) วิเคราะห์ว่าข้อจำกัดที่ทำให้การรายงานข่าวเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมของสื่อมวลชนมีบางส่วนที่ขาดความถูกต้องสมบูรณ์ มีลักษณะที่มุ่งจับประเด็นเพียงไม่กี่ประเด็นมานำเสนอ เช่น ประเด็นทางเศรษฐกิจหรือ

การเมือง เน้นข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งและเรื่องที่เราอารมณ์ ส่วนหนึ่งอาจมาจากการ์ตูนที่สื่อมวลชนส่วนใหญ่ขาดพื้นฐานความรู้ในทางวิทยาศาสตร์จึงไม่สามารถสื่อสารกับนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งข่าวและกับประชาชนได้ด้วยความสะดวก

ผลการศึกษาของ Edna Einsiedel & Eileen Coughlan (1993) พบว่านักข่าวสามในหกคนที่จบการศึกษาสายสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวารสารศาสตร์ ทำงานให้กับหนังสือพิมพ์ในประเทศแคนาดา ระบุว่าขาดพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นอุปสรรคต่อการรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมซึ่งมีประเด็นเชิงเทคนิคเพิ่มมากขึ้น

ภูมิหลังของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่ทำงานและเคยทำงานในสายงานข่าวสิ่งแวดล้อมในสังกัดโต๊ะข่าวสิ่งแวดล้อม หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ และรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม บริษัทแปซิฟิก อินเทอร์เน็ตมิวนิเคชั่น จำกัด รวมทั้งสิ้น 11 คน ซึ่งแต่ละคนมีภูมิหลังและประวัติการทำงาน จำแนกได้ดังนี้

ตาราง 5.1 แสดงภูมิหลังและประวัติการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

	ระยะเวลาทำงานข่าวสิ่งแวดล้อม	ประวัติการทำงานก่อนหน้า	ประวัติการศึกษา
<u>นสพ.กรุงเทพธุรกิจ</u> สุพิธา เรืองจิต	หัวหน้าข่าว พ.ศ.2536-2537	กองบรรณาธิการ วารสารสังคมพัฒนา	คณะพัฒนาสังคม นิด้า
ทิพย์วรรณ ขวัญข้าว	นักข่าว พ.ศ.2537-2539	นักข่าวสายการเมือง นสพ. กรุงเทพธุรกิจ	วารสารศาสตร์ ธรรมศาสตร์
รัชดา ธราภาค	นักข่าว พ.ศ.2538-2540	ผู้เรียบเรียงข่าว วิทยุเนชั่น	รัฐศาสตร์ จุฬาฯ
อิทธิฤทธิ์ ประคำทอง	นักข่าว พ.ศ.2539-2540	นักข่าว นสพ. คู่แข่ง	มนุษยศาสตร์ สื่อสารมวลชน มช.
ปราณี ศรีกำเหนิด	หัวหน้าข่าว พ.ศ.2538-ปัจจุบัน	นักข่าว นสพ.กรุงเทพธุรกิจ	มนุษยศาสตร์ รามคำแหง

	ระยะเวลาทำงานข่าว สิ่งแวดล้อม	ประวัติการทำงานก่อนหน้า	ประวัติการศึกษา
รายการเผชิญหน้า สภาวะแวดล้อม กิตติ สิงหาปัด	ผู้ควบคุมการผลิต และผู้ดำเนินรายการ พ.ศ. 2536 – 2539	ฝ่ายข้อมูล รายการเกษตรสนทนา บริษัทแปซิฟิกฯ	วิทยาศาสตร์ สาขาสัตวบาล มก.
วีระวัฒน์ พัฒนเจริญ	ผู้สื่อข่าว , ผู้เขียนบท พ.ศ. 2536 – 2539	ฝ่ายข้อมูล รายการสารคดีน้ำ บริษัทแปซิฟิกฯ	วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม มก.
นพพันธ์ อนุรัตน์	ผู้สื่อข่าว , ผู้เขียนบท ผู้ควบคุมการผลิต พ.ศ. 2536 – 2540	ฝ่ายข้อมูล รายการสารคดีน้ำ สารคดีททท. บริษัทแปซิฟิกฯ	วิทยาศาสตร์
อาวีพร ปิยะดำรง	ผู้สื่อข่าว , ผู้เขียนบท พ.ศ. 2537 – 2540	—	นิเทศศาสตร์ จุฬาฯ
สุรัช อินทองปาน	ผู้สื่อข่าว , ผู้เขียนบท พ.ศ. 2538 – 2540	เจ้าหน้าที่สมาคมขยายผล (องค์กรพัฒนาเอกชน)	รัฐศาสตร์ รามคำแหง
จวีรัตน์ ผลดี	ผู้สื่อข่าว , ผู้เขียนบท พ.ศ. 2538 – 2540	—	วารสารศาสตร์ฯ ธรรมศาสตร์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมจำนวน 11 คนพบว่า มีนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมเพียงสามคนที่เห็นด้วยกับข้อสรุปข้างต้นที่ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม โดยให้เหตุผลว่าถ้าไม่มีความรู้เฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์มากพอจะทำให้ทำข่าวสิ่งแวดล้อมได้ลำบาก เพราะข่าวสิ่งแวดล้อมต้องการคำอธิบายให้เข้าใจถึงที่มาที่ไปของเหตุการณ์ ถ้าไม่มีความรู้เฉพาะทางนักข่าวก็จะรายงานข่าวสิ่งแวดล้อมได้อย่างผิวเผิน (ทิพย์วรรณ ชวัญข้าว, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2541.) การที่เรียนมาทางสายวิทยาศาสตร์มาทำให้เข้าใจประเด็นเชิงเทคนิคได้เร็ว ไม่ต้องไปถามแหล่งข่าวซ้ำแล้วซ้ำอีก (กิตติ สิงหาปัด, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2542.)

เมื่อนักข่าวที่ไม่มีความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ต้องไปทำข่าวเชิงเทคนิค เช่นการสร้างเขื่อนมลพิษโรงงาน ชยะมีพิษฯลฯ ซึ่งนักข่าวไม่มีเวลาไปดูในรายละเอียดก็เป็นปัญหาเพราะเมื่อลงพื้นที่

ที่แล้วถามคำถามแหล่งข่าว เมื่อแหล่งข่าวตอบมาด้วยความรู้ระดับพื้นฐานของเขา แต่นักข่าวถามต่อไม่ได้เพราะไม่มีความรู้เรื่องนั้น ในขณะที่นักข่าวที่จบสายวิทยาศาสตร์มาจะเข้าใจปัญหาเทคนิคได้เร็วกว่าและทำให้ผ่านมาสู่ประเด็นความขัดแย้งได้เร็ว (รัชดา ธรรภาค, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2541.)

ขณะเดียวกัน นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมอีกแปดคนมีความเห็นไปถึงแม้ความรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์ที่เรียนมาจะทำให้เข้าใจข่าวสิ่งแวดล้อมได้ง่ายและเร็ว แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นอยู่ที่การจับประเด็นของข่าวและทักษะในการนำเสนอ (วีระวัฒน์ พัฒนเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2541.) การไม่มีพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หรือการที่นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมไม่ได้จบการศึกษาทางสายวิทยาศาสตร์ไม่มีผลมากนักต่อการทำงานข่าวสิ่งแวดล้อม เพราะถึงแม้ว่าจะทำให้เข้าใจข้อมูลเทคนิคเชิงวิทยาศาสตร์ช้าไปบ้าง แต่ถ้านักข่าวพยายามทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุดโดยพยายามซักถามแหล่งข่าวและหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ก็จะทำให้ทำงานสายข่าวสิ่งแวดล้อมออกมาได้ดี (อิทธิฤทธิ์ ประคำทอง, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

การมองว่าข่าวสิ่งแวดล้อมต้องมีศัพท์เทคนิคหรือข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มากมาย เป็นการมองคุณสมบัติของข่าวสิ่งแวดล้อมแบบที่ถูกครอบงำจากความเป็นวิทยาศาสตร์มาตั้งแต่ต้นทั้งที่โดยความเป็นจริงของการเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยต้องการมุมมองเชิงสังคมมากกว่า เพราะหลายครั้งพบว่าข่าวสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเป็นเรื่องของปัญหาการจัดการทรัพยากร เช่น เรื่องเชื่อกันว่าจะสร้างหรือไม่สร้าง ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนมีอย่างไร ซึ่งถ้ามองปัญหานี้ด้วยมุมมองเชิงเทคนิคที่เป็นวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ประชาชนในพื้นที่ทั้งหมดทางใต้แย้งเพราะรู้ไม่มากเท่ากับผู้เชี่ยวชาญของหน่วยราชการหรือเอกชน (สุพิทา เริงจิต, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2541.)

สื่อมวลชนเป็นเพียงสื่อกลาง ไม่ได้เป็นคนที่คิดหรือคำนวณข้อมูลเชิงเทคนิคขึ้นมาเอง นักข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นแค่คนสรุปข้อมูลที่ได้จากแต่ละฝ่ายโดยต้องจับประเด็นแล้วนำเสนอให้ได้ ความรู้สายวิทยาศาสตร์ไม่ได้ช่วยให้การทำข่าวสายสิ่งแวดล้อมง่ายขึ้นมากนัก สื่อมวลชนเพียงแต่ต้องการข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาทำให้ประเด็นปัญหานั้นพิลึกพิลั่นได้ ความเป็นวิชาการและน่าเชื่อถือ สิ่งที่สำคัญมากกว่าสำหรับการเป็นนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมคือมุมมองความคิดทางสังคม

ความเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกันหมดทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (อาวีพร ปิยะดำรง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2541.)

ด้วยเหตุนี้ การคัดเลือกคนเข้ามาทำงานช่างสายสิ่งแวดล้อมจึงไม่เน้นที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ แต่จะเน้นที่ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อม มีความคิดและทัศนคติต่อประเด็นสิ่งแวดล้อมไปในทางเดียวกัน หรือที่เรียกว่าพูดภาษาเดียวกัน (นพนันท์ อนุรัตน์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541.) มีมุมมองทางสังคม คล่องแคล่ว อดทน มีทัศนคติที่ดีต่องาน ความรู้ความเข้าใจด้านวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่ฝึกฝนและเรียนรู้ได้สิ่งที่สำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าจะคนจะอะไรมา แต่อยู่ที่ว่าแต่ละคนผ่านกระบวนการอะไรมาบ้างที่ทำให้เขามองเห็นปัญหาเชิงสังคมได้ (ปราณี ศรีกำเหนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

จะเห็นได้ว่านักช่างสายสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์มีความเห็นว่าภูมิหลังความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการทำหน้าที่สื่อข่าวด้านสิ่งแวดล้อม ความรู้ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือมุมมองทางสังคมและทักษะในวิชาชีพสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์นักช่างสายสิ่งแวดล้อมจำนวนสิบเอ็ดคน ผู้วิจัยพบว่าแต่ละคนมีประวัติการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป มีเพียงสามคนเท่านั้นที่จบการศึกษาสายวิทยาศาสตร์ ส่วนนักข่าวอีกเจ็ดคนที่เหลือมีภูมิหลังทางการศึกษายานิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ แต่เมื่อต้องทำงานช่างสิ่งแวดล้อมแล้วนักข่าวแต่ละคนต้องเรียนรู้ ฝึกฝนและเสริมเติมความรู้ในส่วนที่ตนเองยังขาดอยู่ ระหว่างการทำงานนักข่าวที่เรียนจบสายวิทยาศาสตร์ก็ต้องเรียนรู้และฝึกฝนทักษะในวิชาชีพสื่อมวลชน เช่น รูปแบบและวิธีการนำเสนอเนื้อหา เหมือนกับที่นักข่าวที่เรียนจบสายนิติศาสตร์และสายสังคมศาสตร์ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจข้อมูลเทคนิคเชิงวิทยาศาสตร์ โดยพยายามซักถามแหล่งข่าวและหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นข่าวที่ตนเองกำลังนำเสนออย่างกระจ่างชัด

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์บุคลากรในหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมที่มองว่านักช่างสายสิ่งแวดล้อมไม่จำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมหรือด้านวิทยาศาสตร์มากมาย แต่ต้องมีพื้นฐานความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาข่าวสารข้อมูลจากแหล่งข่าวทั้งภาครัฐและเอกชน พร้อมทั้งจะเรียนรู้และมีเวลาฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง (รสนันท์ สรรสะอาด, 2540)

ถึงแม้ว่าสิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และศัพท์เทคนิคต่างๆเป็นจำนวนมาก และนักข่าวสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่ต้องพยายามอธิบายศัพท์เทคนิคเหล่านั้นให้คนอ่านเข้าใจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่านักข่าวสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องมีความรู้ในระดับที่ลึกซึ้งเทียบเท่ากับนักวิทยาศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อม เพราะนักข่าวสิ่งแวดล้อมไม่ใช่ นักวิทยาศาสตร์และไม่ใช่ นักสิ่งแวดล้อม หากแต่พวกเขาต้องอยู่ตรงกลางระหว่างคนเหล่านั้นกับประชาชน

ข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและกลุ่มคนหลายฝ่าย นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมต้องรายงานข่าวด้วยความเป็นกลางและนำเสนอทัศนะของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ต้องรักษาสมดุลในการนำเสนอข่าวจากนานาทัศนะให้ดีที่สุด

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการทำงานข่าวสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้น เป็นสายงานที่ถูกมองจากคนที่เลือกเข้ามาประกอบอาชีพนี้ว่าเป็นงานที่ทำงานเพื่อสังคม เพื่อประชาชนในระดับล่างซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคม เรียกได้ว่าเป็นงานที่ตอบสนองต่ออุดมคติแบบเอียงข้างประชาชน ด้วยเหตุนี้คนที่เลือกเข้ามาทำงานสายงานนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นคนที่เคยทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน (กิตติ สิงหาปัด, สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2542.) เคยทำกิจกรรมสมัยที่ยังเป็นนิสิต นักศึกษา นักข่าวที่ผ่านงานกิจกรรมจะได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจปัญหาสังคมเชิงโครงสร้าง (อาวีพร ปิยะดำรง, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2541.) มีมุมมองทางสังคม มีจุดประสงค์การทำงานเพื่อคนที่ด้อยโอกาสในสังคม (รัชดา ธราภาค, สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2541.)

การเลือกทำงานข่าวสิ่งแวดล้อมเพื่ออุดมคติของการรับใช้ประชาชน ผู้ด้อยโอกาสในสังคมจึงเป็นเป้าหมายการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมเกือบทุกคนที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พูดคุยด้วย เช่น อาวีพร ปิยะดำรง (, สัมภาษณ์ , 5 พฤศจิกายน 2541.) ผู้เขียนบทและผู้ควบคุมการผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมได้กล่าวว่า "...มีคำอยู่เสมอที่เรายึดถือในการทำงาน คือระบบนิเวศ ความเป็นธรรมในสังคม ประชาธิปไตยระดับรากหญ้า และ สันติวิธี...เราเป็นสื่อ เราก็ต้องอยู่ข้างความถูกต้อง คือเราต้องเสนอข่าวของทุกฝ่าย แต่ก็คงต้องฟันธงว่าเราจะเลือกข้างที่มีโอกาสทางสังคมน้อยกว่า มีสื่ออยู่ในเมื่อน้อยกว่า...เข้ามาทำงานข่าวสิ่งแวดล้อมก็เพื่อเปิดเวทีสื่อให้ชาวบ้าน..."

ด้วยอุดมคติของการทำงานแบบนี้ทำให้เนื้อหาของงานส่วนใหญ่ถูกนำเสนอในมุมมองของภาคประชาชนผู้เสียประโยชน์ หรือได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ (เช่น การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การวางท่อก๊าซของ ปตท.ผ่านพื้นที่ป่า) หรือได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการของภาคธุรกิจอุตสาหกรรม (กรณีสารพิษที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด กรณีกากอุตสาหกรรมเจนโก้ เป็นต้น)

นักข่าวสิ่งแวดล้อมมักถูกมองว่าทำงานสื่อสารมวลชนอย่างไม่เป็นกลาง เยี่ยงช่างประชาชน เยี่ยงช่าง NGO (องค์กรพัฒนาเอกชน) สำหรับประเด็นนี้นักข่าวอธิบายว่าไม่ได้ให้สิทธิพิเศษใดๆ กับเอ็นจีโอ แต่เนื่องจากนักข่าวกับเอ็นจีโอมีแนวความคิดที่ใกล้กันคือพยายามที่จะลงไปถึงชาวบ้าน ถ้ามีประเด็นความขัดแย้งในพื้นที่คนที่นี่นักข่าวจะถามหาข้อมูลก่อนก็คือชาวบ้าน อย่างไรก็ตามเอ็นจีโอมักจะเป็นคนที่เปิดประเด็นและตามให้นักข่าวลงไปทำข่าว แต่ก็ไม่ได้เสมอไปเพราะนักข่าวบางคนก็เปิดประเด็นเองและลงไปที่บ้านเอง (รัชดา ธรรภาค, สัมภาษณ์ 1 พฤศจิกายน 2541.)

ประเด็นนี้ทำให้มองเห็นความแตกต่างของข่าวสิ่งแวดล้อมกับหน้าข่าวอื่นๆ คือข่าวสิ่งแวดล้อมมีวิถีคิดร่วมกันอยู่ที่การพยายามเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีพื้นที่ที่จะพูด ในขณะที่โต๊ะข่าวเก่าๆ อย่างเศรษฐกิจ การเมืองจะตามความเห็น ตามการตัดสินใจของภาครัฐในระดับนโยบาย แต่หน้าสิ่งแวดล้อมที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่มากมีวิถีคิดเรื่องการชิงพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านได้มีพื้นที่ในสื่อ เป็นวิถีคิดที่นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมทุกคนมีส่วนร่วมกัน (รัชดา ธรรภาค, สัมภาษณ์ 1 พฤศจิกายน 2541.)

ซึ่งเรื่องนี้บรรณาธิการข่าวจะเตือนนักข่าวสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอว่าเขาเป็นนักข่าว ไม่ได้เป็นเอ็นจีโอ หน้าที่ของนักข่าวคือการรายงานข่าวด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและรอบด้านเพื่อให้คนอ่านตัดสินใจ นักข่าวอาจจะมีจุดยืนหรือความคิด ความเชื่อส่วนตัวอยู่ แต่ต้องไม่ลืมหันหันหน้าของข่าวของข้อมูลที่นำเสนออย่างรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (อดิศักดิ์ ลิ้มป่วง พัฒนกิจ, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2541.)

ขอบเขตของงานข่าวสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้วนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมควรมีความรู้ทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ความเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมครอบคลุมและรอบด้าน และยังคงอาศัยการเตรียมตัวเข้าสู่วิชาชีพ และเพื่อให้สามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ (ชมรมสื่อมวลชนด้านสิ่งแวดล้อมแห่งเอเชีย, 2532.) ทั้งนี้เพราะข่าวสิ่งแวดล้อมไม่ได้มีแค่เรื่องเกี่ยวกับเทคนิควิทยาศาสตร์ ข่าวสิ่งแวดล้อมเกี่ยวเนื่องกับปัญหาสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอย่างแยกไม่ออก (John Hannigan, 1995 :74)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข่าวสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ซึ่งมักจะเสนอเรื่องเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วง การบุกรุกทำลายป่า ความขัดแย้งและการแย่งชิงทรัพยากร ข่าวสิ่งแวดล้อมของไทยจะไม่เน้นเรื่องการอนุรักษ์ในเชิงวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ แต่จะเป็นการอนุรักษ์ที่มองปัญหาเกี่ยวเนื่องกับเรื่องคน มองปัญหาในเชิงโครงสร้าง คือถ้าเป็นเรื่องมลพิษก็จะมองว่าใครเป็นคนทำ และใครเป็นคนรับผิดชอบ และใครเป็นผู้มีอำนาจจัดการกับปัญหานี้ เป็นการมองปัญหาในเชิงโครงสร้างอำนาจ (ปราณี ศรีกำเนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

และเนื่องจากขอบเขตของงานข่าวสิ่งแวดล้อมกว้างขวางมากทำให้การคัดเลือกข่าวที่จะเสนอเป็นไปโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ส่วนใหญ่นักข่าวจะเลือกทำข่าวประเด็นที่ตนเองสนใจ แต่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความสนใจของหัวหน้าข่าวหรือผู้ดูแลการผลิตรายการค่อนข้างจะมีผลต่อการคัดเลือกข่าวขององค์กรข่าวนั้นๆ

อย่างเช่นโต๊ะข่าวสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานครซึ่งหัวหน้าข่าวคือปราณี ศรีกำเนิดค่อนข้างจะสนใจปัญหาแรงงานและสิทธิชุมชน สิทธิของประชาชน (สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.) (เนื่องจากทำงานข่าวด้านนี้มาก่อนที่จะมาทำข่าวสิ่งแวดล้อม) ก็จะมองประเด็นข่าวเรื่องแรงงาน เรื่องสิทธิ เรื่องเกี่ยวกับคนเป็นเรื่องหลัก ถ้าดูจากข่าวที่นำเสนอจะเห็นได้ว่าข่าวเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์เป็นข่าวที่ถูกนำเสนอในปริมาณที่สูงไล่เลี่ยกับข่าวเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่า ขณะเดียวกันข่าวเกี่ยวกับดิน น้ำและป่าก็ถูกนำเสนอในแง่มุมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการจัดสรรทรัพยากร

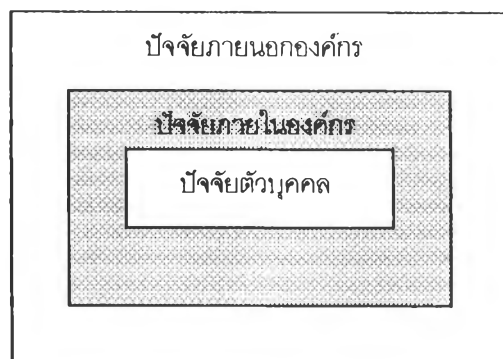
รายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมในระยะสองปีก่อนรายการจะยุติลง เนื้อหาของรายการส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย มีการมองปัญหาในระดับรากฐานที่มา นำเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นิเวศรัฐศาสตร์ การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของประชาชน องค์กรประชาชน ภาคประชาสังคม ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา และประเด็นที่เกี่ยวกับหน่วยงานหรือองค์กรประชาชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และการพึ่งตนเองถูกนำเสนอในปริมาณที่มากขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540

สาเหตุที่แนวทางของรายการออกมาในลักษณะนั้นเพราะนพพันธ์ อนุรัตน์ซึ่งเป็นผู้ดูแลการผลิตรายการในขณะนั้นสนใจสิ่งแวดล้อมในแนวลึก และเป็นคนกระตุ้นให้ทีมงานเริ่มมองลึกลงไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าต้นตอมาจากอะไร เพราะนพพันธ์เป็นนักอ่านหนังสือและเขาพบว่า มีนักคิดนักเขียนหลายคนพูดตรงกันว่าสาเหตุเกิดจากแนวคิดในการมองสิ่งแวดล้อมของคน ฉะนั้นถ้าจะปรับเปลี่ยนให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมลดน้อยลงก็น่าจะเปลี่ยนที่แนวคิด ด้วยเหตุนี้แนวคิดจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการนำเสนอของรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมมากขึ้น (อาวีพร ปิยะดำรง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2541.)

ทีมงานรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมมีการถ่ายทอดความคิด และประสบการณ์การเรียนรู้จากรุ่นพี่ที่ทำงานมาก่อนถึงรุ่นน้องที่ยังขาดประสบการณ์ ซึ่งการไม่ต้องเริ่มต้นการเรียนรู้ใหม่ด้วยตัวเองทั้งหมด ทำให้นักข่าวที่เข้ามาใหม่สามารถทำความเข้าใจต่อระบบงานและวิธีคิดด้านสิ่งแวดล้อมได้เร็วขึ้น นอกจากนี้มุมมองทางสังคมที่นักข่าวแต่ละคนสะสมมาจากประสบการณ์งานกิจกรรมนักศึกษาสมัยที่เรียนหรือจากประสบการณ์การทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนก็มีส่วนที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ ความคิดระหว่งกันของทีมงานเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมทำได้ง่ายขึ้นเพราะมีมุมมองร่วมกัน

นอกเหนือจากหัวหน้าข่าวและผู้ดูแลการผลิตรายการจะมีบทบาทต่อการคัดเลือกประเด็นข่าวแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ภายในองค์กรที่มีผลต่อกระบวนการทำงานของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยภายในองค์กร

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงนโยบายในการนำเสนอสถานการณ์แวดล้อมขององค์กรเป็นประเด็นแรก เพราะนโยบายในส่วนนี้มีผลอย่างมากต่อการเปิดโอกาสให้มีหน้าชาวสิ่งแวดล้อม และรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม

สำหรับบริษัทแปซิฟิก อินเทอร์เน็ตคอมมิวนิเคชั่น จำกัด ผู้ผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม เป็นบริษัทที่ผลิตสารคดีเกี่ยวกับธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาเป็นระยะเวลานาน เช่น สารคดีน้ำ สารคดีธรรมชาติ สารคดีโลกสลัปลึ้นต่าง ๆ การผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมเป็นการดำเนินการตามแผนนโยบายเดิมของบริษัท นอกจากนี้รายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมก็เริ่มต้นจากทีมงานสารคดีน้ำซึ่งต้องการทำรายการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่จำเพาะอยู่แค่เรื่องน้ำ (นพพันธ์ อนุรักษ์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541.)

อย่างไรก็ตาม งบประมาณในการผลิตรายการสารคดีของบริษัทมาจากเงินสนับสนุนของหน่วยราชการ หรือ องค์กรธุรกิจเอกชน เป็นหลัก ด้วยเหตุนี้เมื่อเกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำขึ้นในปี พ.ศ.2540 ทำให้องค์กรที่ให้เงินสนับสนุนการผลิตรายการต้องลดงบประมาณในส่วนนี้ไปเป็นผลทำให้บริษัทไม่ได้รับการต่อสัญญาให้ดำเนินการผลิตรายการสารคดีต่อไปได้ ดังที่เกิดขึ้นแล้วกับรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมที่ถึงแม้ทีมงานจะต้องการทำรายการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อไป แต่เมื่อกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมไม่ต่อสัญญาในปีต่อมา และทางบริษัทไม่สามารถหาผู้สนับสนุนรายการรายใหม่ได้ การผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมก็ต้องยุติลง

นอกจากนี้ที่ทีมงานบางคนก็มีความคิดเห็นว่าบริษัทเริ่มเปลี่ยนนโยบายไม่ให้ความสำคัญกับการผลิตสารคดีเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากเท่าที่เคยเป็น และหันไปผลิตรายการหรืองานโฆษณา ประชาสัมพันธ์ งานเปิดตัวองค์กรธุรกิจซึ่งให้ผลกำไรมากกว่าเพื่อความอยู่รอดของบริษัท (อาวีพร ปิยะดำรง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2541.)

สำหรับหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจนั้น การเปิดหน้าข่าวสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ.2536 เป็นผลมาจากการเรียกร้องของนักข่าวในกองบรรณาธิการ (นวลจันทร์ สิงห์คราญ) ซึ่งสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาคืออดิศักดิ์ ลิ้มปรุ่งพัฒนกิจ (สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2541.) ก็สนใจที่จะเปิดหน้าข่าวสิ่งแวดล้อมอยู่ด้วยเช่นกันเพราะมีความเห็นว่า "...เราเป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจ แต่เรารู้สึกว่าไม่ควรจำกัดอยู่แค่การเสนอข่าวเศรษฐกิจ ธุรกิจ การเงิน แต่ควรขยายหน้าข่าวให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งเศรษฐกิจ การเมือง อุตสาหกรรม วัฒนธรรม ศิลปะและสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองต่อความสนใจของนักธุรกิจรุ่นใหม่..."

นอกจากนี้เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้บรรณาธิการสนใจเปิดหน้าข่าวสิ่งแวดล้อมเนื่องจากขณะนั้นหนังสือพิมพ์ธุรกิจฉบับอื่นๆ อย่างผู้จัดการรายวันและคู่แข่งต่างๆก็เปิดหน้าข่าวสิ่งแวดล้อมเรียบร้อยแล้ว (สุพิธา เริงจิต, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2541.) นอกจากนี้ก็เป็นเพราะความมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ของบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาที่เห็นว่าข่าวสิ่งแวดล้อมจะกลายเป็นประเด็นที่ประชาชนสนใจ (ปราณี ศรีกำเหนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

อย่างไรก็ตาม ข่าวสิ่งแวดล้อมที่บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาสนใจก็เป็นเรื่องของปัญหามลพิษอุตสาหกรรม ปัญหาพลังงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของนักธุรกิจและนักอุตสาหกรรมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของหนังสือพิมพ์ ในขณะที่ความสนใจของนักข่าวและหัวหน้าข่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของคนในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญสำหรับประชาชนกลุ่มที่เป็นคนด้อยโอกาสในสังคม

จะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ในแง่ของการเลือกสรรข่าวที่จะนำเสนอในหนังสือพิมพ์ แต่โดยปกติแล้วบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาจะไม่เข้ามาก้าวร้าวงานของหัวหน้าข่าว จะให้อิสระกับหัวหน้าข่าวในการควบคุมเนื้อหาและวิธีการทำงานของนักข่าว ยกเว้นแต่จะมีกรณีที่เสนอข่าว

ล้ำเส้น (เช่นเอียงข้างเอ็น.จี.โอ.มากเกินไป) ก็จะเรียกหัวหน้าข่าวเข้ามาคุยและชี้แจงเหตุผล เพราะบรรณาธิการต้องทำหน้าที่รับผิดชอบต่อคนอ่าน ให้ได้อ่านงานที่นำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง และต้องทำหน้าที่ประสานงานและประสานประโยชน์ระหว่างนักข่าวในความดูแลกับคนภายนอกองค์กร ต้องชี้แจงให้ความกระจ่างในกรณีที่เกิดปัญหากับแหล่งข่าว เช่น เจ้าของกิจการอุตสาหกรรม ต้องปกป้องงานของนักข่าวให้นักข่าวสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ (อดีตศักดิ์ ลิมปรุ่งพัฒนกิจ, สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2541.)

ถึงแม้โดยการแบ่งสายงานบังคับบัญชา สายข่าวสิ่งแวดล้อมจะต้องขึ้นกับบรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ การเงินและสิ่งแวดล้อม แต่ในทางปฏิบัติแล้วสายข่าวสิ่งแวดล้อมขึ้นตรงกับบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้น เช่น นักข่าวตกข่าวที่หนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ รายงานข่าวเหมือนกันทั้งหมด บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาจะเรียกหัวหน้าข่าวมาตักเตือนเพราะถือว่าหัวหน้าข่าวเป็นคนรับผิดชอบระดับแรกต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นอาจจะเป็นเรื่องการคัดเลือกข่าวบางกรณี อย่างเช่น กรณีท่อก๊าซของปตท.หัวหน้าข่าวก็จะเข้าไปต่อรองกับบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาว่าจะลงข่าวนี้ได้หรือไม่ ในแง่มุมใด

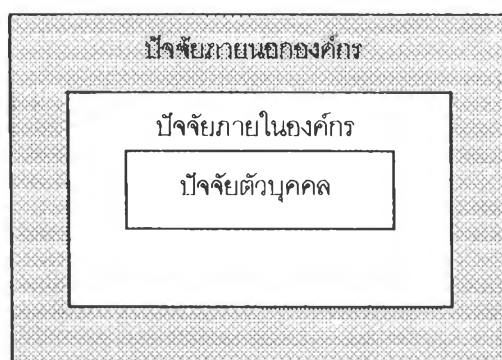
โดยกระบวนการทำงานแล้วหัวหน้าข่าวทุกสายงานข่าวกับบรรณาธิการและผู้ช่วยบรรณาธิการต้องเข้าประชุมข่าวร่วมกันวันละสามครั้ง คือ 11.00 น. 15.00 น. และ 18.00 น. ซึ่งในที่ประชุมหัวหน้าข่าวและบรรณาธิการทุกคนจะได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นระหว่างกัน และจะได้เรียนรู้งานและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสายงานข่าวต่างๆ และเป็นการประชุมร่วมกันว่าข่าวใดที่เป็นข่าวสำคัญและมีคุณค่าข่าวมากพอจะขึ้นหน้าหนึ่งได้บ้าง โดยหน้า 1 เป็นหน้าซึ่งจะเปิดสำหรับข่าวทุกสายข่าว

ถึงแม้บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาจะบอกว่าหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์เป็นหน้าที่เปิดโอกาสสำหรับข่าวทุกข่าวรวมทั้งข่าวสิ่งแวดล้อม ถ้าข่าวนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสังคม แต่แน่นอนว่าด้วยความเป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจ ทำให้ข่าวหน้า 1 โดยส่วนใหญ่เป็นข่าวเศรษฐกิจมากที่สุด (อดีตศักดิ์ ลิมปรุ่งพัฒนกิจ, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2541.) ข่าวสิ่งแวดล้อมไม่ค่อยมีโอกาสได้ขึ้นหน้า 1 เพราะเป็นเรื่องที่คนมองว่าไกลตัว (ปราณี ศรีกำเหนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

และด้วยเหตุที่สื่อหนังสือพิมพ์ก้าวเข้าสู่การเป็นองค์กรธุรกิจที่ต้องคิดถึงเรื่องการค้า และการสร้างกำไร ซึ่งได้มาจากการลงโฆษณา ซึ่งจะได้เงินโฆษณามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวน คนอ่านของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ทำให้จำเป็นต้องขยายกลุ่มผู้อ่าน ซึ่งการขยายกลุ่มผู้อ่านนี้มี ผลต่อการคัดเลือกและนำเสนอเนื้อหา กล่าวคือมีเนื้อหาแบบเบาๆ ที่บันเทิงใจมากขึ้น เน้นข่าว แบบที่ผู้คนสนใจแม้ว่าจะไม่ค่อยมีสาระและประโยชน์เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้อ่านทุก ะดับอย่างกว้างที่สุด (กาญจนา แก้วเทพ, 2541ช : 53) ยกตัวอย่างเช่นกรณีข่าวที่ประชาชนให้ ความสนใจ เช่นข่าวการประท้วงการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง The Beach ที่อ่าวมาหยาซึ่งเป็นข่าว สิ่งแวดล้อมที่ประชาชนสนใจเพราะมีดาราดังจากต่างประเทศเป็นพระเอก ข่าวนี้ได้รับการลงหน้า 1 หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541

นอกจากนี้กองบรรณาธิการเป็นชนชั้นกลางในสังคม กลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ก็ เป็นนักธุรกิจ ข่าวสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ต้องการคือข่าวสิ่งแวดล้อมประเภท ข่าวมลพิษ ข่าวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สีเขียว (ปราณี ศรีกำเหนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541) อย่างไรก็ตามนักข่าว หัวหน้าข่าวก็ได้อาศัยอิสระในการทำงานที่เกิดขึ้นเนื่องจากนโยบายและ ขนาดขององค์กรเป็นช่องทางในการนำเสนอข่าวเพื่อประชาชนกลุ่มที่ด้อยโอกาสในสังคม

ปัจจัยภายนอกองค์กร

ในการวิจัยปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลต่อพัฒนาการของกระบวนการทำงานของนักข่าว สายสิ่งแวดล้อม ดังนี้ (1) ผู้อำนวยการสร้างรายการ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) และผู้ลง โฆษณามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการและข่าวที่นำเสนอหรือไม่

(2) แหล่งข่าว การติดตามหาข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เป็นตัวบุคคล และ เอกสารข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างนักข่าวสิ่งแวดล้อมกับแหล่งข่าว (ภาค รัฐ องค์กรธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาชนในพื้นที่ นักวิชาการ ฯลฯ)

(3) feedback จากคนอ่าน คนดู

(4) การรวมตัวเป็นองค์กรวิชาชีพ เช่น ชมรมผู้สื่อข่าวสิ่งแวดล้อมมีส่วนเกี่ยว หนุนการทำงานหรือไม่

(5) การเติบโตของเศรษฐกิจแบบฟองสบู่และการขยายตัวอย่างรวดเร็วและ มหาศาลขององค์กรสื่อมวลชนมีผลต่อการเติบโตของงานข่าวสิ่งแวดล้อมหรือไม่ และขณะนี้ ภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำส่งผลกระทบต่องานข่าวสิ่งแวดล้อมหรือไม่

ผู้อำนวยการสร้างและผู้ลงโฆษณา

นับแต่เริ่มต้นการผลิตรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อม ผู้อำนวยการสร้างคือกรม ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละปี บริษัทแปซิฟิกฯต้องผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมให้กับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมไม่น้อย กว่า 36 ตอน

ในการผลิตรายการนั้นกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะเข้ามากำหนดเนื้อหาการนำ เสนอน้อยมาก เพราะทีมงานเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมจะเสนอเค้าโครงเรื่องทั้งหมดที่จะนำเสนอ ในปีนั้นให้กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมพิจารณาให้ความเห็นชอบ ฉะนั้นกรมจะไม่มีภาระขอให้ ทำรายการพิเศษเชิงประชาสัมพันธ์ให้ และถึงแม้จะมีข้อกำหนดในการผลิตว่าผู้ผลิตรายการต้อง นำเสนอโครงเรื่องหรือรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละตอน พร้อมทั้งบทโทรทัศน์ของตอนนั้นๆ ให้ กรมพิจารณาส่งหน้าไม่น้อยกว่าสิบวันก่อนผลิตรายการ และผู้ผลิตรายการต้องนำเสนอเทป โทรทัศน์ที่จะออกอากาศให้กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมพิจารณาก่อนออกอากาศไม่น้อยกว่า ห้าวัน แต่ส่วนใหญ่กรมจะไม่ค่อยได้ตรวจงานก่อนที่จะออกอากาศเพราะหลายครั้งที่ทีมงานเผชิญ หน้าสภาวะแวดล้อมทำงานไม่เสร็จส่งหน้างานเท่าที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกำหนด และกรมก็ไม่ได้เคร่งครัดกับการตรวจงานก่อนออกอากาศ (จรัสตัน ผลดี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541.)

ส่วนใหญ่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะตรวจงานภายหลังจากที่รายการตอนนั้นได้ออกอากาศไปเรียบร้อยแล้ว และจะแสดงความคิดเห็นต่อเมื่อรายการที่ออกอากาศไปในกรณี ที่รายการตอนนั้นพาดพิงไปถึงหน่วยราชการอื่นๆ และหน่วยงานเหล่านั้นได้ฟ้องมาทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็จะชี้แจงกับกรม กองหรือหน่วยราชการเหล่านั้นไปเองโดยไม่ได้ส่งเรื่องต่อมาให้ทีมงานรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมไปชี้แจงเพิ่มเติมแต่อย่างใด (อาวีพร ปิยะดำรง, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2541.)

หน่วยงานที่มีบทบาทตรวจสอบและเซ็นเซอร์เนื้อหาของรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมกลับเป็นสถานีโทรทัศน์สีกองทัพ ช่อง 5 ซึ่งเป็นช่องทางออกอากาศของรายการ โดยช่อง 5 กำหนดให้ทีมงานต้องส่งเทปโทรทัศน์รายการที่จะออกอากาศในอาทิตย์นั้นไปให้ตรวจก่อนล่วงหน้าสามวัน ซึ่งช่อง 5 จะตรวจละเอียดมาก มีรายการต้องห้าม ถ้าเอ่ยถึงหรือพาดพิงถึงเรื่องเหล่านี้จะต้องแก้ไขเทปรายการหรืออาจจะถึงขั้นห้ามออกอากาศโดยทีมงานเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมไม่มีสิทธิโต้แย้ง ตัวอย่างเช่นเรื่องที่ถูกห้ามออกอากาศก็เช่นกรณีการเคลื่อนไหวของพระประจักษ์ คุตตจิตโตที่ป่าดงใหญ่ เรื่องทหาร เรื่องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ (สุรัช อินทองปาน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541)

ถึงแม้ว่าจะถูกตรวจสอบงานก่อนออกอากาศ และรายการบางตอนถูกห้ามออกอากาศ แต่ทีมงานเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมก็ยังมีรู้ลึกว่าหน่วยงานของรัฐให้อิสระในการทำงานมากกว่าองค์กรธุรกิจเอกชน และมีปัญหาน้อยกว่าองค์กรธุรกิจเอกชนซึ่งมีเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจมากมาย ซึ่งคงจะยากที่จะทำรายการที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์หรือส่งผลกระทบต่อในเชิงลบกับองค์กรเหล่านี้ (สุรัช อินทองปาน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541)

สำหรับผู้ลงโฆษณาของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจไม่ได้มีบทบาทกำหนดเนื้อหาของงานข่าวสิ่งแวดล้อมโดยตรงเช่นกัน แต่ถ้ามีกรณีปัญหาเกิดขึ้นอย่างเช่นนักข่าวนำเสนอข่าวเกี่ยวกับองค์กรเหล่านั้นในเชิงลบ หรือวิพากษ์วิจารณ์บริษัทในสิ่งที่บริษัทเห็นว่าไม่ตรงกับความเป็นจริงทางบริษัทก็จะติดต่อบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาเพื่อขอชี้แจงสิ่งที่บริษัทเห็นว่าเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งในส่วนนี้ก็เป็นหน้าที่ของบรรณาธิการที่ต้องประสานประโยชน์ของทั้งสามฝ่าย คือ ทั้งประโยชน์ขององค์กรธุรกิจนั้น ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจขององค์กรที่บรรณาธิการเป็นผู้ดูแลและการทำหน้าที่สื่อมวลชนของนักข่าว ถึงที่สุดแล้วบรรณาธิการก็ต้องมองผลประโยชน์ของหนังสือพิมพ์เป็น

หลัก บรรณาธิการไม่สามารถโอนอ่อนตามข้อเรียกร้องของผู้ลงโฆษณาจนกระทั่งไม่เหลือศักดิ์ศรีของวิชาชีพนักข่าวได้ (สุพิตา เจริญจิต, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2541)

การซื้อพื้นที่ในหนังสือพิมพ์เพื่อลงโฆษณาในลักษณะที่เป็นการประชาสัมพันธ์องค์กรหรือโครงการขนาดใหญ่ที่องค์กรรับผิดชอบแบบที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยทำก็เป็นอีกประเด็นที่มีการถกเถียงกันว่า การลงโฆษณาที่มีรูปแบบการนำเสนอเหมือนเป็นบทความบทหนึ่งของหนังสือพิมพ์ (บางครั้งใช้รูปแบบตัวอักษรเดียวกับหนังสือพิมพ์) แล้ววงเล็บข้อความขนาดเล็กเอาไว้ตรงมุมของบทความว่าเป็นพื้นที่โฆษณา ถือเป็นการหลอกลวงประชาชนหรือไม่ และองค์กรสื่อควรรับโฆษณาในลักษณะนี้หรือไม่

ในขณะที่นักข่าวซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนรู้สึกว่าการลงโฆษณาในลักษณะนั้นเป็นการโฆษณาเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร โดยการหลอกลวง ทำให้ประชาชนแยกไม่ออกระหว่างความจริงกับความไม่จริง (สุพิตา เจริญจิต, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2541) โดยเฉพาะโฆษณาทำเป็นลักษณะของบทความหรือสื่อบนหนังสือพิมพ์ ถ้าดูคร่าวๆ ผู้อ่านจะเข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณากลับมองว่าองค์กรเหล่านั้นจ่ายเงินซื้อพื้นที่โฆษณาเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อใช้เป็นเวทีชี้แจงข้อมูลของเขา ซึ่งก็เป็นรูปแบบของ advertorial ที่ทำกันมานานแล้ว และในฐานะที่เป็นองค์กรสื่อก็ต้องเปิดกว้างให้องค์กรเหล่านี้เข้ามาใช้พื้นที่ของสื่อ (อดิศักดิ์ ลิ้มปรั่งพัฒนกิจ, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2541.)

จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างระหว่างผู้สนับสนุนการทำรายการหรือข่าวสิ่งแวดล้อมที่เป็นหน่วยงานราชการกับที่เป็นองค์กรธุรกิจในแง่วิธีการควบคุมเนื้อหาของสื่อ ขณะที่หน่วยราชการเข้ามาว่าจ้างให้องค์กรผู้ผลิตสื่อผลิตรายการโดยมีการทำสัญญาสัญญาระหว่างกันเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีข้อกำหนดในการปฏิบัติทุกขั้นตอนอย่างละเอียดนับตั้งแต่แผนการผลิต บทของรายการ การเผยแพร่ออกอากาศ การประชาสัมพันธ์รายการ การประเมินผลรายการ แต่ในทางปฏิบัติ อาจจะเป็นผลมาจากความย่อหย่อนของกลไกระบบราชการทำให้การควบคุมของหน่วยราชการไม่เคร่งคัดและเข้มงวดมากนัก

สำหรับองค์กรธุรกิจใช้วิธีการควบคุมเนื้อหาของสื่อโดยการซื้อพื้นที่โฆษณาในสื่อ และนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เป็นผลดีกับองค์กรของตนเอง หากนักข่าวนำเสนอข่าวที่เป็นลบต่อ

องค์กร องค์กรธุรกิจเหล่านี้ทำได้แค่เพียงติดต่อประสานงานกับกองบรรณาธิการเพื่อขอชี้แจง ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อให้ นักข่าวเสนอข่าวแก้ไขให้ แต่ถ้านักข่าวยืนยันจะนำเสนอข้อเท็จจริงที่ตน ได้มาองค์กรธุรกิจเหล่านี้ก็ไม่มีมาตรการอื่นใดจะจัดการ นอกจากการถอนโฆษณาออกจากสื่อ นั้น

จะเห็นได้ว่านักข่าวหรือผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมมีอิสระในระดับหนึ่งในการนำเสนอข่าวหรือรายการในลักษณะที่เน้นมุมมองทางสังคม เรื่องราวของประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคม

แหล่งข่าว

ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่านักข่าวสายสิ่งแวดล้อมมักจะถูกมองว่าเป็นนักข่าวสายเอ็นจีโอหรือถูกมองว่าทำตัวเป็นเอ็นจีโอ เนื่องจากแหล่งข่าวสำคัญที่นักข่าวสายสิ่งแวดล้อมติดต่อขอข้อมูลมักจะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งที่เป็นเช่นนั้นเพราะนักข่าวส่วนใหญ่รู้จักและสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากติดต่อประสานงานกันอยู่เป็นประจำ และบางครั้งก็เป็นเพื่อนที่ทำกิจกรรมร่วมกันมาตั้งแต่สมัยที่เป็นนักศึกษา นอกจากนี้การขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (ซึ่งต้องการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงแก่ประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหา) ก็ง่ายกว่าการขอข้อมูลจากทางราชการซึ่งมีขั้นตอนการขออนุญาตยุ่งยากมากมาย (อิทธิฤทธิ์ ประคำทอง, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.) โดยเฉพาะหน่วยงานราชการที่เป็นจำเลยต่อกรณีปัญหาที่จะนำเสนอ (สุรัช อินทองปาน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2541) ซึ่งความยุ่งยากในการหาข้อมูลในลักษณะนี้เกิดขึ้นกับแหล่งข่าวที่เป็นภาคธุรกิจเอกชนเช่นกัน เพราะภาคธุรกิจเอกชนโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมจะตั้งสมมติฐานเบื้องต้นว่านักข่าวจะเสนอข่าวเล่นงานองค์กรของตน (กิตติ สิงหาปัด, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2542)

ถึงแม้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นแหล่งข่าวสำคัญของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อม แต่บางครั้งนักข่าวก็ต้องตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งทำงานด้านเคลื่อนไหว เพราะบางครั้งองค์กรเหล่านี้ก็ให้ข้อมูลที่เกินจริง (ปราณี ศรีกำเหนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.) และหลายครั้งองค์กรพัฒนาเอกชนก็ใช้นักข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นช่องทางในการเคลื่อนไหวขององค์กร (สุพิตา เจริญจิต, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2541.)

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญขององค์กรสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ธุรกิจอย่างกรุงเทพธุรกิจ คือ กลุ่มนักธุรกิจซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญสำหรับนักโฆษณาอีกทอดหนึ่งด้วย

ทว่ากลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมไม่ใช่กลุ่มนักธุรกิจ แต่เป็นประชาชนในพื้นที่ซึ่งประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชาชนจะมองนักข่าวสิ่งแวดล้อมว่าเป็นช่องทางที่จะทำให้ปัญหาที่เขาประสบอยู่ได้รับการแก้ไข ดังจะเห็นได้จากการมีจดหมายร้องทุกข์จากประชาชนขอให้นักข่าวไปทำข่าวที่โน่นที่นี้อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะในรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมช่วงที่มีรายการย่อยช่วงเรื่องราวร้องทุกข์ เพราะประชาชนเชื่อว่าถ้าเรื่องของเขาได้ออกอากาศทางโทรทัศน์แล้วผู้มีอำนาจจะสนใจแก้ไขปัญหาก็เขาอย่างรวดเร็ว (วีระวัฒน์ พัฒนเจริญ, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2541.)

ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม

การก่อตั้งชมรมเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยเริ่มต้นจากการที่โครงการสนับสนุนการประสานงานองค์กรเอกชนได้ติดต่อผ่านสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยให้ประสานงานกับนักข่าวสิ่งแวดล้อมในสื่อต่างๆ เพื่อหาแนวทางจัดตั้งเครือข่ายนักข่าวสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงและเกิดขึ้นจากความริเริ่มและร่วมมือของนักข่าวเอง สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยจึงได้เชิญนักข่าวสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ มาประชุมหาแนวทางจัดตั้งชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักข่าวกลุ่มหนึ่งต้องการให้งานข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นงานที่มีพลังในการผลักดันนโยบายมากขึ้น ต้องการให้นักข่าวรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (ซึ่งซับซ้อนและมีข้อมูลตัวเลขทางวิชาการเข้าเกี่ยวข้อง) ซึ่งกันและกัน ต้องการให้นักข่าวช่วยกันเสนอข่าวเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสื่อที่หลากหลาย เพื่อให้ข่าวสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจจากบรรณาธิการผู้มีสิทธิตัดสินใจเลือกข่าวมากขึ้นและเพื่อให้แหล่งข่าวให้ความสำคัญกับนักข่าวสายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การรวมตัวของนักข่าวสิ่งแวดล้อมน่าจะทำให้มีอำนาจต่อรองกับแหล่งข่าวมากขึ้น (เอกสารความเป็นมาของชมรมอยู่ในภาคผนวก)

กิจกรรมของชมรมที่พยายามจะทำนอกเหนือจากการเพิ่มศักยภาพให้นักข่าวสายสิ่งแวดล้อม โดยการจัดอบรมหรือประชุมชี้แจงข้อมูลในประเด็นข่าวสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีการเคลื่อนไหวประเด็นข่าวสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามการรวมตัวของชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อมตลอดสี่ห้าปีที่ผ่านมา เพื่อทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันไม่ค่อยประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้เพราะนักข่าวแต่ละคนมีภาระหน้าที่การงานประจำที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว ไม่มีใครมีเวลาให้กับการทำกิจกรรมของชมรมอย่างเต็มที่ เมื่อไม่มีคนทำงานเป็นหลัก กิจกรรมของชมรมก็ไม่ค่อยมี การรวมตัวก็ทำไม่ค่อยได้ (กิตติ สิงหาปัด, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2542.) ตอนนี่กิจกรรมของชมรมจึงลดลงไป หลังจากที่เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2540 เคยมีความพยายามรวมตัวกันเพื่อผลักดันการคัดค้านการประกาศให้เอกชนเข้าไปเช่าที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติได้ ซึ่งการรวมตัวกันครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จเพราะช่วงนั้นรัฐบาลปรับคณะรัฐมนตรีเสียก่อน

นอกจากนี้นักข่าวบางคนก็ไม่เห็นด้วยกับความพยายามผลักดันประเด็นของชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อมเพราะถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของนักข่าวซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รายงานเหตุการณ์ ไม่ใช่เป็นผู้สร้างเหตุการณ์ การแสดงบทบาทในลักษณะนี้ทำให้นักข่าวขาดความน่าเชื่อถือ (ปราณี ศรีกำเนิด, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2541.)

การเติบโตและตกต่ำของระบบเศรษฐกิจ

ช่วงปี พ.ศ.2535 -2536 เป็นช่วงที่สื่อมวลชนรุ่งเรืองถึงขีดสุด องค์กรสื่อมวลชนนับสิบองค์กรต่างทยอยกันเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์เพื่อระดมทุน และในขณะที่เศรษฐกิจฟองสบู่ยังคงฟูฟองและประชาชน คนชั้นกลางมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายนั้น ข่าวสิ่งแวดล้อมซึ่งเคยเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับคนชั้นกลาง ได้กลายเป็นเรื่องที่คนชั้นกลางซึ่งเป็นกลุ่มคนที่บริโภคสื่อมากที่สุดให้ความสำคัญมากขึ้น และทำให้สื่อมวลชนหันมาให้ความสนใจนำเสนอข่าวและรายการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ในช่วงเวลานั้นก็มีการประกาศยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 (ปร.42) อันเป็นเครื่องมือของรัฐในการควบคุมเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ ทำให้สื่อต่างๆ มีการนำเสนอข่าวด้านสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรมากยิ่งขึ้น ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงขยายตัวอย่างเต็มที่

ปี พ.ศ.2540 เมื่อรัฐบาลประกาศให้ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราแบบลอยตัวในเดือนกรกฎาคม ค่าเงินบาทลดต่ำลง เศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่เคยฟองฟูของไทยแตกสลายและคนทั้งประเทศต้องเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจ สื่อมวลชนก็เช่นกัน ช่วงนี้ก็ถือได้ว่าเป็นช่วงที่สื่อมวลชนตกต่ำที่สุด ยอดขายที่เคยสูงของสื่อแต่ละชนิดลดต่ำ ตัวเลขบ่งชี้ความขาดทุนเพิ่มสูงขึ้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องลดกำลังคน ลดขนาดการผลิตและค่าใช้จ่ายต่างๆ และหลายฉบับปิดกิจการไป จากรายงานของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยระบุว่านักข่าวที่ทำงานในธุรกิจหนังสือพิมพ์ตกงานประมาณห้าร้อยคน (ธวัชชัย จารนัย, 2541 : 68-69) ขณะเดียวกันผู้ผลิตรายการโทรทัศน์หลายรายการก็ต้องยุติการผลิตลง

องค์กรสื่ออย่างกรุงเทพมหานครธุรกิจและบริษัทแปซิฟิก อินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัดก็หลีกเลี่ยงวิกฤติเศรษฐกิจนี้ไม่ได้เช่นกัน สำหรับหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำได้มีการปรับหน้าข่าวที่น่าเสนอและลดจำนวนนักข่าวลง สำหรับบริษัทแปซิฟิกในส่วนของรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจอย่างชัดเจน เพราะกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมไม่ต่อสัญญาการผลิตรายการกับทีมงานของบริษัท บริษัทแปซิฟิกยื่นข้อเสนอเพื่อประมุขงานผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมแบบรายการเผชิญหน้าสภาวะแวดล้อมต่อไปในปี พ.ศ.2541 แต่ปรากฏว่าบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ปประมุขงานได้ เหตุผลหนึ่งคือทางเนชั่นยื่นข้อเสนอที่ดีกว่าให้กับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแง่ของช่องทางการออกอากาศ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์รายการให้ในสื่ออื่นๆ ในเครือเนชั่นทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และ โทรทัศน์ (อาวีพร ปิยะดำรง , สัมภาษณ์ , 5 พฤศจิกายน 2541)

ด้วยเหตุนี้ถึงแม้ว่านักข่าวสิ่งแวดล้อมจะมีความตั้งใจจะขยายขอบเขตงานของตนให้ครอบคลุมและเปิดโอกาสให้แก่ภาคประชาชน แต่เมื่อนักข่าวเองก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจต้องยอมรับการลดปริมาณการผลิตข่าวสิ่งแวดล้อม ต้องถูกบังคับให้ออกจากงาน การขยายขอบเขตเนื้อหาของงานและเพิ่มปริมาณการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในระยะที่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำเช่นนี้คงเป็นไปได้ยาก